

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ
КАРПАТСЬКОГО СЕЛА**

Вступ

Для формування спільної місцевої туристичної політики відповідно до практики Європейського Союзу було розроблено Стратегію розвитку карпатського села в рамках проекту «Гармонізація розвитку туризму в сільській місцевості Карпатського регіону», який реалізує Асоціація економічного розвитку Івано-Франківщини в партнерстві з головним управлінням з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв'язків та інвестицій Івано-Франківської обласної державної адміністрації, Карпатським фондом – Україна та Центром розвитку малого та середнього бізнесу Марамурського повіту (Румунія) в рамках Програми прикордонного співробітництва ЄІСП Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна 2007–2013.

Мета цього проекту – сприяти соціально-економічному розвитку сільських громад Карпатського євро регіону на основі впровадження ефективної місцевої політики, дійових механізмів підтримки розвитку та маркетингу туристичної індустрії в межах прикордонних територій України і Румунії. Для формування Стратегії розвитку карпатського села використано результати аналітичного дослідження, соціологічного дослідження та маркетингового аудиту.

Основною метою Стратегії є сталий розвиток сільських територіальних громад Карпатського краю. Пріоритетні стратегічні напрями на реалізацію стратегічної мети такі: сталий розвиток туризму; багатофункціональний економічний розвиток сільської громади; соціальний і культурний розвиток; охорона навколишнього середовища й екологічний розвиток території.

Впровадження Стратегії розвитку карпатського села конструктивно вплине на поліпшення умов розвитку територіальних громад та особистий розвиток мешканців карпатських сіл, що сприятиме мотивації людей до діяльності в карпатському селі, а не емігруванню в українські міста і за кордон; активізацію підприємницької діяльності, що зумовить збільшення надходжень до місцевих бюджетів і спроможність фінансування місцевих соціальних та культурних програм; зменшення безробіття й підвищення рівня зайнятості населення; збільшення доходів населення, що приведе до підвищення рівня життя і стандартів проживання; зменшення соціальної напруги й підвищення згуртованості громад – основи розвитку сільських територіальних громад Карпатського регіону.

1. ПЕРЕДУМОВИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО СЕЛА

Стратегію розвитку карпатського села формують на основі ряду нормативно-правових актів і стратегічних принципів, визначених у таких стратегічних документах:

Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат, схвалена і ратифікована Польщею, Румунією, Сербією та Чорногорією, Словаччиною, Угорщиною, Україною, Чехією. *Вибіркові статті Рамкової конвенції:*

Стаття 2. Загальні цілі та принципи

1. Сторони (перелічені вище країни) проводять всебічну політику та співпрацюють для охорони і сталого розвитку Карпат з метою, зокрема, поліпшення якості життя, зміцнення місцевих економік та громад, збереження природних цінностей і культурної спадщини.

Стаття 5. Просторове планування

1. Сторони проводять політику просторового планування, спрямовану на охорону та сталий розвиток Карпат, яка враховує особливі екологічні й соціально-економічні умови в Карпатах та їхніх гірських екосистем, яка є вигідною для місцевого населення.

Стаття 9. Сталий туризм

1. Сторони вживають заходів для сприяння сталому туризму в Карпатах, який приносить користь для місцевого населення та базується на неповторній природі, ландшафтах і культурній спадщині Карпат, та посилюють з цієї метою співпрацю.

Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2015 року (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21

липня 2006 р. №1001) визначає, що політика регіонального розвитку в Україні на сучасному етапі базуватиметься за такими основними принципами:

програмування. Політика регіонального розвитку здійснюється на основі взаємозв'язаних довгострокових стратегій, планів та програм розвитку як на державному, так і на адміністративно-територіальному рівнях. Цей принцип також передбачає щорічне планування необхідних витрат державного бюджету, що сприяє забезпеченню прозорості, стабільності і синхронізації в політиці розвитку регіонів;

концентрації. Через обмеженість державних фінансових ресурсів при виконанні завдань, визначених цією Стратегією, ресурси концентруються на певних територіях, встановлюється ієрархічність пріоритетів відповідно до сформульованих цілей, визначаються вимоги до економічної ефективності їх використання;

синхронізації дій («синергії»). Передбачається синхронне проведення ряду реформ, що впливають на соціально-економічний розвиток регіонів, узгодження пріоритетів та дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо регіонального та місцевого розвитку;

поляризованого розвитку. Передбачається формування «опорних регіонів» (полюсів, локомотивів зростання), в яких концентруються фінансові, адміністративно-управлінські, людські та інші ресурси, з подальшим посиленням інноваційної активності в інших регіонах. Цей принцип застосовували держави, що перебували на початкових стадіях соціально-економічного піднесення, коли інноваційна хвиля тільки починала формуватися та набувала масштабності завдяки її концентрації на окремих «полюсах зростання»;

додатковості. Передбачається, що фінансова підтримка регіонального розвитку здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів. За цим принципом фінансування з державного бюджету здійснюватиметься без зменшення фінансування з місцевих бюджетів;

субсидіарності – розподілу владних повноважень, за якими місце надання адміністративної (управлінської) послуги максимально наближено до її безпосереднього споживача з урахуванням повноти надання належної якості послуги шляхом концентрації матеріальних і фінансових ресурсів на відповідному територіальному рівні управління;

збалансованого розвитку. Зумовлює диференційованість надання

державної підтримки регіонам з урахуванням їх потенціалу, умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;

партнерства. Передбачається тісна співпраця між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, суб'єктами господарювання в процесі реалізації Стратегії, проведення моніторингу та оцінки виконання визначених завдань;

єдності. Передбачається забезпечення суспільної єдності, яка полягає у зменшенні відмінностей між окремими регіонами у використанні людських ресурсів та рівні життя населення; економічної єдності, яка полягає у зменшенні відмінностей в економічному розвитку між регіонами; просторової єдності, яка полягає у створенні інфраструктурних умов для розвитку периферійних регіонів. Досягнення єдності в усіх трьох вимірах мусить бути однією з цілей регіонального розвитку та регіональної політики.

У вказаній Державній стратегії регіонального розвитку визначено пріоритетні напрями для кожного з регіонів держави.

Серед пріоритетних напрямів розвитку Івано-Франківської області на період до 2015 року визначено: Розвиток туристично-рекреаційного комплексу (зокрема зеленого сільського туризму).

В основу **Стратегії економічного та соціального розвитку територій Івано-Франківської області до 2015 року** (затверджена рішенням обласної ради від 20.02.2007 року) покладено ідею сталого розвитку.

Основні принципи, покладені в ідею стратегії сталого розвитку:

– *Орієнтація на потреби й інтереси людей.* Ефективна стратегія вимагає підходу, що ставить людей у центр уваги і забезпечує довготермінове поліпшення всіх груп населення, зокрема малозабезпечених.

– *Консенсус щодо довготермінової мети (бачення).* Для успіху стратегічного планування необхідна згода всіх зацікавлених сторін щодо довготермінової мети (бачення) та чітких термінів виконання поставлених завдань. Усі політичні сили повинні поділяти загальне бачення і взяти на себе зобов'язання щодо його втілення з тим, щоб при зміні влади новий уряд не розглядав конкретну стратегію лише як складник політики свого попередника.

– *Усебічність та цілісність.* Стратегії мають бути розроблені таким чином, щоб, наскільки можливо, вони поєднували економічні, соціальні й екологічні завдання. У тих випадках, коли таке поєднання неможливе або ускладнене, необхідно досягати певних компромісів.

– *Спрямованість на чіткі бюджетні пріоритети.* Стратегія має бути максимально інтегрована у бюджетний процес, що забезпечить відповідність запланованих заходів, спрямованих на досягнення цілей, наявним фінансовим ресурсам та не дозволить їм перетворитися на «пусті побажання». Обмежений потенціал та часові рамки також позначатимуться на ступені досяжності очікуваних результатів.

– *Покладання на комплексний і точний аналіз.* Пріоритети слід визначати на основі всебічного аналізу ситуації, прогнозованих тенденцій і ризиків, а також вивченні взаємозалежності між місцевими, національними та глобальними проблемами.

– *Обов'язковість моніторингу, навчання та вдосконалення.* Невід'ємною частиною стратегії мають бути моніторинг і оцінювання, основані на чітких показниках, що дозволяють розпочати необхідні процеси, відслідковувати їх поступ, виносити корисні уроки та своєчасно виявляти потребу у зміні курсу.

– *Наявність відповідальності та лідерства на місцевому рівні.* Чимало стратегій було сформульовано за участі міжнародних агенцій у рамках технічної допомоги. Проте для життєздатності стратегій вкрай важливо, щоб регіони та громади самі ініціювали їх розробку і впровадження як на регіональному, так і на місцевому рівнях.

– *Наявність впливової провідної установи й висока готовність органів влади дотримуватися зобов'язань.* Такі довготермінові зобов'язання є неодмінною умовою запровадження змін політики та інституційних реформ, виділення фінансових ресурсів і чіткого розподілу відповідальності за реалізацію стратегії.

– *Розбудова механізмів і стратегій.* Стратегія сталого розвитку не є цілковито новим механізмом планування. Вона базується на тому, що вже існує в країні на національному, регіональному та місцевому рівнях, сприяючи поєднанню, взаємному доповненню та узгодженості між різними інструментами і процедурами планування та підходами до нього. Для забезпечення координації механізмів і процесів, виявлення й усунення потенційних суперечностей необхідне належне управління всім ходом розробки стратегії. На самому початку цього процесу важливо

розподілити ролі й обов'язки, а також визначити характер відносин між його головними учасниками.

– *Активна й ефективна участь.* Широке залучення громадськості допомагає віднайти нові ідеї та джерела інформації. Участь державних органів влади (що забезпечують керівництво, запроваджують стимули та виділяють фінансові ресурси) є обов'язковою умовою, проте процес планування має бути багатостороннім, оснований на співпраці децентралізованих органів управління, приватного сектору, громадянського суспільства та маргінальних груп населення. Він також вимагає створення ефективних механізмів спілкування та інформування.

– *Зв'язок між органами державної влади та місцевого самоврядування.* Стратегія повинна являти собою процес двосторонньої постійної взаємодії між національним та місцевим (децентралізованим) рівнями. На центральному рівні слід визначити основні стратегічні принципи і напрямки (економічну, фінансову і торговельну політику, законодавчі зміни, закордонні справи та зовнішні відносини тощо).

Проте детальне планування, впровадження і моніторинг здійснюють на децентралізованому рівні, якому передають відповідні ресурси та повноваження.

– *Розвиток і зміцнення потенціалу.* З самого початку процесу стратегічного планування дуже важливо оцінити політичний, інституційний, людський, науковий та фінансовий потенціал. Якщо необхідно, розвиток і зміцнення потенціалу мають стати частиною самого процесу стратегічного планування.

Стратегічною метою розвитку Івано-Франківської області є стійкий ріст добробуту населення на основі раціонального використання ресурсного потенціалу, створення регіональної високоефективної, соціально орієнтованої ринкової економічної системи, сприятливих умов для підприємницької діяльності, збереження навколишнього середовища і гарантування екологічної безпеки.

Один з основних пріоритетів, визначених вказаною стратегією, є розвиток туристично-рекреаційного комплексу, перетворення області на регіон масового внутрішнього і міжнародного туризму та санаторно-курортного лікування.

Ось відповідні стратегічні завдання для реалізації визначеного пріоритету:

1. Удосконалення системи управління туристичною галуззю області.
2. Розвиток і вдосконалення туристичної та рекреаційної інфраструктури для формування якісних туристичних продуктів.
3. Створення та розвиток туристичних продуктів і територій у регіоні з урахуванням збереження навколишнього середовища та відродження природного потенціалу.
4. Збереження та відродження культурних і спортивних традицій та імпрез як джерел генерування нових туристичних продуктів і послуг.
5. Розвиток підприємництва в туристичній сфері, сприяння розбудові та модернізації туристичної і рекреаційної інфраструктури, підвищення якості та забезпечення конкурентоспроможності регіональних турпродуктів і пропозицій на світовому ринку послуг у сфері туризму.

Слід відзначити, що для розвитку всіх територій області (районів, міст) розроблено та затверджено стратегії розвитку, сформовано стратегії і програми для розвитку всіх пріоритетних напрямів розвитку області, зокрема і туризму. Щодо стратегій розвитку сіл, то тут ситуація неоднозначна. Незначна кількість сільських громад сформувала легітимні стратегії розвитку села, хоча процеси стратегічного планування відомі всім сільським головам та іншим посадовим особам села. Серед позитивних прикладів слід відзначити села Яремчанської міськради, де більшість сіл впровадили стратегічне планування понад п'ять років тому.

План сталого розвитку Марамурського повіту 2007–2013 визначає, що політика розвитку в Марамурському повіті базується ось на чому:

– Основною метою плану розвитку округу є «Зменшення якнайшвидше відмінностей між місцевими громадами шляхом збільшення економічної конкурентоспроможності та розвитку економіки, основаної на знаннях, переоцінці матеріальних і людських ресурсів для досягнення сталого економічного і соціального розвитку, що може привести в довгостроковій перспективі до підвищення рівня життя населення та рівня розвитку Марамурського повіту».

– Для досягнення цілей плану потрібна фінансова спроможність. А що ці суми не можна взяти тільки з центрального і місцевих бюджетів, то

фінансова допомога постійно надходитиме від структурних інструментів регіональної оперативної Програми, Сектору оперативних програм (транспортна інфраструктура, інфраструктурне навколишнє середовище, підвищення конкурентоспроможності економіки, розвиток людських ресурсів і соціальних послуг, розвиток адміністративного потенціалу), Стратегічного національного плану з розвитку сільських територій та з інших доступних джерел фінансування.

План повіту приведено у відповідність з пріоритетами, визначеними на національному рівні:

- підвищення економічної конкурентоспроможності та розвитку економіки, заснованої на знаннях,
- розвиток і модернізація транспортної інфраструктури,
- захист і поліпшення стану навколишнього середовища,
- розвиток людських ресурсів, просування на вищий рівень, соціальна інтеграція та зміцнення адміністративного потенціалу,
- розвиток сільської економіки і підвищення продуктивності праці в секторі сільського господарства,
- маркетинг повіту – забезпечення участі у процесі соціально-економічного розвитку і просування бренду округу.

Експертна група, створена на рівні Марамуреського повіту, вважала необхідним особливий підхід туризму в країні, і отже ця галузь матиме стратегічне значення для округу. З цього випливає висновок – слід визначити реальний пріоритет – «Підвищення економічної конкурентоспроможності та розвитку економіки, заснованої на знаннях».

Аналіз відноситься до секторів економіки, яка вважається одним із пріоритетних завдань повіту, таких як:

- IT і пов'язаних з ним видів діяльності;
- автомобільна промисловість та обладнання;
- сільське господарство;
- готелі та ресторани (туризм);
- виробництво меблів;
- дослідження.

План повіту було зроблено на основі аналізу по кожному обраному сектору економіки та визначеному пріоритетові. Було виявлено конкретні проекти та проекти галузевих і тематичних програм, які профінансовано з бюджетів.

Оперативну рамку повіту було визначено в контексті Європейської політики та дотримання Договору Румунії в ЄС, єдності політики, стратегічних орієнтирів на європейський рівень і конкретних завдань, пов'язаних з доступом до структурних фондів. По суті, План сталого розвитку Марамуреського повіту 2007–2013 орієнтовано на політику зближення, співробітництва та конкурентоспроможності, встановлених на європейському рівні, за цей період. Зокрема, для Пріоритету – «Розвиток сільського господарства та підвищення продуктивності в сільському господарстві» було взято до уваги досвід програми САПАРД у країні та контекст Загальної сільськогосподарської політики.

Цей документ буде розроблено завдяки втручанню групи зацікавлених осіб від кожного УТР.

У цій версії документа (7-й етап розробки) визначено ряд розроблених проєктів, які призводять до економічного розвитку повіту в довгостроковій перспективі, інвестиції в основу інфраструктури (зокрема здоров'я, соціального, з надзвичайних ситуацій та освіти), в контексті інвестицій у розвиток полюсів, які могли б забезпечувати гармонійний і збалансований розвиток усього повіту.

При гармонізації депресивних зон серед пріоритетних галузей, будуть тоді розробляти плани і проєкти сектору зближення.

План повіту орієнтовано на розвиток неурядових організацій, установ, фахівців у різних галузях, представників громадянського суспільства, незалежних осіб, які зробили внесок у стійкий розвиток Марамуреського повіту і які зацікавлені в конкретних заходах, дискусіях, нарадах за спеціальністю груп і точках втручання в проблеми, що становлять взаємний інтерес.

Один з пріоритетних напрямків спрямовано на підтримку розвитку туризму.

Пріоритетний напрямок: Марамуреш – привабливе місце для туризму і бізнесу

– Основна мета цього пріоритетного напрямку – підтримка підвищення конкурентоспроможності економіки завдяки підвищенню іміджу повіту, що досягається шляхом розвитку туристичного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності румунського туризму.

– У цьому контексті специфічна мета: підвищення інтересу до Марамурешу в ролі туристів, розвиток і зміцнення внутрішнього туризму,

підтримка просування туристичних продуктів і конкретних маркетингових заходів.

Сталий розвиток туризму займає частину в Стратегії повіту на 2007–2013 роки.

Обґрунтування документа: необхідно створити комплекс туристичного іміджу введення нових елементів, диверсифікації загальних рекламних матеріалів і збільшення відсотка просування елементів (брошури, CD-ROM, фільми, мапи, навчальні тури, роуд-шоу і т. д.), зокрема у регіонах (повітах і районах), на рівень попиту, створення національного бренду туристичного та регіональних брендів для певних зон на внутрішньому і міжнародному ринку туристичних послуг та підвищення рівня залучення. Всі ці ідеї було включено в плановий документ під назвою «Розвиток туризму в Марамуреському повіті».

Стратегія розвитку туризму в Північно-Західному регіоні Румунії в рамках Стратегії регіонального розвитку на 2007–2013 роки з урахуванням таких загальних цілей «Підвищення конкурентоспроможності завдяки модернізації і розвитку інфраструктури туризму і туристичних послуг, зокрема інвестиції для створення нових атракціонів».

Специфічними цілями є:

1. Збереження природної, історичної та культурної спадщини в регіоні, відновлення територій з туристичним потенціалом.
2. Модернізація і розвиток туристичної інфраструктури.
3. Підтримка бізнес-середовища завдяки поліпшенню передбачених туристичних послуг та пільг, а також розвиток туристичної акції.
4. Просування туристичних брендів регіону.
5. Розвиток ніші туризму.

У документі «**Розвиток туризму в Марамуреському повіті**», розробленому Радою Марамуреського повіту в 2006 році на період 2007–2013, ми можемо знайти деякі пропозиції з відродження туризму в Марамуреському повіті. Це зокрема:

– Реконструкція транспортної інфраструктури в Марамуреші і в Марамуреському повіті.

– Створення туристичних інформаційних центрів у великих містах або селах Марамурської території (в Сеґеді, в рамках Асоціації «Мікрореґіон Марамурського повіту»). Доцільно підтримувати ці центри органам місцевого самоврядування.

– Застосування спланованого законодавства для збереження традиційної архітектури села – заборона будівництва деяких будинків (житлові будинки, громадські будівлі), які не підтримують архітектури області, та стимулювання будівництва з дотриманням місцевого стилю (звільнення від податків і т. д.).

– Заохочення традиційного землеробства та використання високосортної сільськогосподарської продукції в туристичних гуртожитках, мотелях і т. д.

– Підвищення рівня обслуговування персоналу через навчання, підвищення кваліфікації / перекваліфікації, підвищення кваліфікації, наприклад, домоуправець, гід, аніматор, кухар і т. д.

– Створення подій для кожної місцевості, заходів, спрямованих на залучення туристів, і що можна зробити кожного року, – як під час туристичного сезону, так і в період міжсезоння, щоб збільшити зайнятість перебування.

– Створення нових туристичних мереж і підтримка тих, що вже існують (OVR, Antrec, MTMM), для просування специфічних брендів і продуктів Марамурського повіту, наприклад, Комуна Кіоарулуй, Марамуреш та Кодрулуй.

Очікувані результати:

– Збільшення кількості туристів, що відвідали Марамурський повіт на 10% на рік.

– Збільшення показників мережі з використанням туристичного потенціалу проживання на 20%.

– Надання інфраструктури та комунальних послуг для залучення нових інвестицій приватного чи приватно-державного партнерства.

– Збільшення кількості іноземних туристів на 10% на рік.

– Активізація діяльності та / або створення нових туристичних курортів.

– Просування туристичного бренду «Марамуреш» та інших місцевих брендів.

– Підвищення якості наданих послуг для туристів і підтримки закладів проживання (4, 5 зірок).

– Розширення використання курортних готелів і туристичних районів. Надання їм коштів для сезону (закриті басейни, зали для практичної гімнастики і т. д.).

2. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ КАРПАТСЬКИХ СІЛ

Експерти проекту провели детальний аналіз статистичних даних, матеріалів управлінь облдержадміністрації та райдержадміністрацій.

Проте слід акцентувати увагу і на ретроспективних аспектах основних проблем карпатських сіл, серед яких треба відзначити такі.

Проблеми карпатських сіл не нові, просто кризові явища в перехідний період їх дуже загострили. Малоземелля, складні природно-кліматичні умови, віддаленість і периферійність у складі багатьох імперій визначали низький рівень життя населення. Так, ще наприкінці XIX сторіччя починається еміграція в різні країни, насамперед Північної і Південної Америки. В радянський період відбулась колективізація в більшості сіл, для розробки основного багатства краю – лісу організовано відносно крупні лісокомбінати, на багатьох територіях видобувають нафту і газ, в 70-ті розвивається рекреаційна галузь, що дозволило забезпечити відносну зайнятість населення карпатських сіл, хоча і для цього періоду були характерні трудова міграція на лісорозробки (Латвія, Комі, Сибір, Далекий Схід), на нафтопромисли Західного Сибіру та міграція молоді із сіл у міста.

І на сьогодні проблема зайнятості є основною проблемою карпатських сіл. Відсутність робочих місць, високий рівень безробіття, низькооплачувана праця призводять до масового виїзду на заробітки за кордон працездатного населення всіх вікових категорій, зокрема до міграції значної кількості молоді за кордон (з вищою або середньою освітою) на переважно некваліфіковані роботи. Це негативно відбивається і на соціальних процесах у селі, призводить до руйнування сімей, соціального сирітства, недостатнього догляду за дітьми.

Неімміграційні верстви села значною мірою повернулись до патріархального натурального господарства. Малоземелля не може забезпечити повноцінного фермерства. Низька продуктивність праці (при великих затрачених зусиллях) зумовлює економічну неефективність місцевого сільського господарства. Крім цього, коли місцевий житель хоче

самостійно продати власноручно вирощену продукцію, він стикається з жорстким витісненням із ринку посередниками (перекупниками). Потужну конкуренцію місцевій сільгосппродукції здійснюють дешеві продукти, завезені з інших регіонів чи імпортовані з-за кордону. Тому місцеве виробництво сільгосппродукції (переважно екологічно чистої) поступово занепадає.

Молодь, яка бачить неперспективність традиційного ведення господарства, шукає інші способи заробітку, не хоче продовжувати традиційне господарювання, що споконвіку було основним заняттям їхніх дідів та прадідів: вівчарство, землеробство, скотарство, виготовлення традиційних виробів з дерева, шкіри, вовни тощо. Цим самим втрачаються навички і знання традиційного господарювання та побуту. Значна частина молодих людей втрачає зацікавленість у власній культурі, історії та побуті корінних етнічних груп, нащадками яких вони є, втрачається увага молоді до культурних традицій, святкувань та обрядів.

Існують значні проблеми з транспортним забезпеченням. На селі транспорт має багатоаспектне значення: від пасажирського сполучення з містом до перевезення зібраного урожаю з поля. Слід відзначити, що стан транспортної інфраструктури останніми роками постійно погіршується. Практично відсутні в місцевих громадах, як і в державному бюджеті, кошти на поточний (хоча більшість доріг потребує капітального) ремонт доріг, постійно збільшується вартість проїзду, експлуатації та оренди транспорту.

Проте ці проблеми існують (або існували) у багатьох європейських країнах з гірськими територіями. Проте вони, особливо альпійські території, демонструють, що ці проблеми можна розв'язати, і один з основних напрямів їх розв'язання – розвиток сталого туризму.

3. SWOT – АНАЛІЗ

У результаті проведення засідань експертних груп проекту, опрацювання матеріалів і пропозицій громадських організацій, провідних науковців сформовано наведену нижче матрицю первинного стратегічного SWOT- аналізу.

Характеристику сильних і слабких сторін карпатських сіл наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Фактор	Сильні сторони (переваги)	Слабкі сторони (недоліки)
1. Географічне положення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Зручне географічне становище 2. Численність сільських населених пунктів 3. Унікальність ландшафтів Карпат і найвищі вершини Карпат 4. Прикордонне розташування 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Віддаленість від міжнародних шляхів сполучення 2. Периферійне положення в країні
2. Населення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Однорідний національний склад 2. Місцевий патріотизм 3. Визначеність політичних симпатій 4. Активна громадськість 5. Більше жінок, ніж чоловіків 6. Надлишок трудових ресурсів 7. Пільги для населення гірської території 8. Гостинність населення 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Складна демографічна ситуація (від'ємний приріст, мала народжуваність, стан здоров'я) 2. Високий рівень безробіття 3. Трудова імміграція 4. Відносно низький рівень життя населення 5. Старіння сільського населення 6. Збільшення кількості неблагополучних сімей, неповний склад сімей
3. Природні ресурси	<ol style="list-style-type: none"> 1. Значна частка родючих ґрунтів і їх екологічна чистота 2. Наявність значних лісових ресурсів 3. Наявність заповідних територій 4. Високий рекреаційний потенціал 5. Багатство мінеральних джерел 6. Наявність сировинної бази будівельної індустрії 7. Запаси нафти і газу 8. Великі запаси водних ресурсів 9. Хороша якість питної води 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Виснаження на окремих територіях лісових ресурсів 2. Недостатні капіталовкладення в дослідження природних ресурсів 3. Недостатнє використання рекреаційного потенціалу 4. Неефективне використання природо-заповідного фонду

	<p>10. Багаті флора і фауна 11. Наявність сировинних ресурсів для хімічної промисловості, родовищ солі</p>	<p>5. Ерозія ґрунтів 6. Відсутність якісних економічних досліджень потенціалу природних ресурсів</p>
<p>4. Економіка і промисловість</p>	<p>1. Наявність сировинної бази для лісової та харчової промисловості 2. Видобуток нафти і газу на території сіл 3. Наявність значної частки приватних підприємств 4. Висока інвестиційна привабливість підприємств лісової галузі та лісопереробки, туризму 5. Досвід виконання робіт у будівельному комплексі</p>	<p>1. Нерозвинена структура економіки 2. Незначне використання альтернативної енергетики 3. Низький рівень використання енергозбережних технологій 4. Значна інтервенція зарубіжних товарів 5. Відсутність програм стратегічного розвитку окремих галузей і підприємств 6. Мала кількість високотехнологічних виробництв 7. Нерозвинена мережа лісових доріг 8. Відсутність високотехнологічного обладнання при лісозаготівлях 9. Низький рівень впливу влади та громадськості на процеси управління розвитком сільських територій 10. Велика кількість державних та регіональних програм, які не реалізуються 11. Низький рівень захисту вітчизняного товаровиробника</p>

<p>5. Сільське господарство і переробка сільгосп-продукції</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Багатопрофільний сільськогосподарський комплекс 2. Повернення права власності на землю селянам 3. Становлення фермерських господарств 4. Наявний досвід господарювання в колективних господарствах 5. Наявність матеріальної бази харчової промисловості 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низька ефективність сільського господарства 2. Дефіцит обігових коштів 3. Різке скорочення кількості колективних сільськогосподарських підприємств, що функціонують 4. Невелика порівняно з іншими областями України кількість родючих ґрунтів 5. Недостатнє впровадження інтенсивних технологій 6. Ризиковані природні умови ведення сільського господарства 7. Дрібнотоварне сільгоспвиробництво 8. Неефективне використання сільгоспугідь 9. Не налагоджена система залишків с/г продукції в селянських господарствах 10. Занепад сировинної бази (скорочення площ посіву технічних культур, зменшення поголів'я тварин, ін.) 11. Неефективний паритет цін на сільгосппродукцію
<p>6. Туризм, культурно-історичний, рекреаційний потенціал</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Пріоритетний напрям розвитку галузі, визначений стратегією розвитку регіону 2. Сприятливе економіко-географічне розташування області на мапі Європи 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатнє використання рекреаційних ресурсів 2. Недостатня взаємодія власників малого туристичного бізнесу та садиб

	<p>3. Міжнародний аеропорт і густа мережа шляхів-сполучень</p> <p>4. Розвинена мережа туристично-рекреаційних закладів</p> <p>5. Потужні рекреаційні можливості (Дністровський каньйон, об'єкти природно-заповідного фонду)</p> <p>6. Багата історико-культурна спадщина (понад 3,5 тис. пам'яток)</p> <p>7. Унікальні туристичні об'єкти, так звані «туристичні рекорди»</p> <p>8. Етнографічне розмаїття області, збережені традиції, народні промисли, регіональна кухня)</p> <p>9. Мережа музеїв «Музейне коло Прикарпаття»</p> <p>10. Оригінальні туристичні продукти (маршрут вузькоколійною залізницею «Карпатський трамвай», сприятливі місця для дельта-, парапланеризму, відновлені криївки, мистецький комплекс «Маєток святого Миколая»)</p> <p>11. Сприятливі умови для розвитку гірськолижного туризму</p> <p>12. База для підготовки спортсменів</p> <p>Інфраструктура для велосипедного туризму в гірських районах</p> <p>13. Мережа прознакованих шляхів для пішохідного туризму</p> <p>14. Потужна навчальна база для підготовки кадрів у галузі туризму</p>	<p>3. Недостатня якість та асортимент туристичних послуг, відсутність індустрії розваг</p> <p>4. Недостатність інформації щодо економічного і податкового регулювання підприємництва в галузі туризму</p> <p>5. Не розв'язана проблема зі створенням системи з водовідведення, водоочищення в рекреаційних населених пунктах, будівництва локальних очисних пунктів</p> <p>6. Забруднення води в річці Пруті через будівництво великих туристичних комплексів, зокрема ТК «Буковель»</p> <p>7. Обслуговий персонал у закладах розміщення не володіє іноземними мовами</p> <p>8. Слаборозвинена мережа облаштованих туристських шляхів, притулків, оглядових майданчиків, інформаційних стендів біля екскурсійних об'єктів</p> <p>9. Недостатньо розвинутий екотуризм на базі об'єктів природно-заповідного фонду</p>
--	--	--

7. Транспорт, інженерна інфраструктура	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розвинена мережа шляхів сполучення 2. Розгалужена мережа газопроводів 3. Оновлення транспортного парку 4. Значне покриття території мобільним зв'язком різних операторів 5. Досвід використання вузькоколійної залізниці 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Поганий стан шляхів, інформаційний сервіс та ін. 2. Недосконалі водні інженерні споруди (мости, дамби та ін.) 3. Нерозвинена комунальна сфера в сільській місцевості 4. Неелектрифікований залізничний транспорт 5. Малі державні інвестиції в інфраструктуру села 6. Недостатнє використання інновацій в інфраструктурних проектах
8. Екологія	<ol style="list-style-type: none"> 1. Велика кількість заповідних територій, які охороняються 2. Велика частка екологічно чистих територій 3. Широкий спектр регіональних і міжнародних екологічних програм 4. Відсутність забруднення поверхневих і підземних вод 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Велика кількість сміття і недостатньо ефективна система його збору 2. Природні катаклізми (повені, засухи тощо), тенденція до їх збільшення 3. Територіальна нерівномірність техногенного навантаження 4. Великий відсоток еродованих земель 5. Недостатня кількість інформації про екологічний стан території сіл 6. Відсутня екологічна пропаганда 7. Незадовільний санітарний стан лісового господарства

<p>9. Соціально-сфера</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історико-культурна спадщина 2. Наявність самобутньої культури 3. Високий рівень духовності 4. Розвинена мережа соціально-культурних об'єктів 5. Значна кількість майстрів народної творчості 6. Участь обдарованої молоді в соціально-культурних заходах 7. Достатня матеріальна база освіти і охорони здоров'я 8. Розвинені фестивальний рух, конкурси проведення свят 9. Батьківщина визначних людей 10. Вшанування національних героїв 11. Незначне поширення проституції, алкоголізму, СНІДу 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Слабка матеріально-технічна база закладів культури 2. Недостатній рівень технічної оснащеності сучасною технікою та устаткуванням медичних закладів, навчальних установ 3. Низький рівень комп'ютеризації 4. Мало соціальної реклами 5. Недбайливе ставлення до духовних традицій 6. Низька культура відпочинку 7. Низький рівень побутової культури 8. Брак коштів, недостатнє бюджетне фінансування освіти і охорони здоров'я
<p>10. Ринкова інфраструктура підприємств</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Формування приватного сектору, бажання займатися приватною справою 2. Наявність бізнес-центрів (у районних центрах) 3. Реалізація програм розвитку підприємництва 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недостатній розвиток інфраструктури малого підприємництва 2. Небажання легалізації підприємницької діяльності 3. Відсутність реальної кредитно-фінансової підтримки підприємництва в сільській місцевості 4. Нерозвинена кооперація в підприємстві, зокрема в сільському господарстві 5. Складність і невизначеність податкового законодавства

Можливості і загрози розвитку карпатських сіл наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Можливості	Загрози (обмеження)
<p>1. Розвиток територій та розв'язання актуальних проблем туристичної галузі шляхом реалізації туристичних проектів із залученням міжнародної технічної допомоги</p> <p>2. Реалізація інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток туризму</p> <p>3. Поглиблення промоційної та маркетингової діяльності в туризмі</p> <p>4. Будівництво дороги на Румунію</p> <p>5. Скорочення безробіття завдяки альтернативним формам зайнятості і створення робочих міст</p> <p>6. Формування моделі патріотичного виховання молоді</p> <p>7. Сприяння розвитку підприємництва</p> <p>8. Забезпечення сталого розвитку туризму і курортів шляхом реалізації завдань Стратегії розвитку та маркетингу туризму Івано-Франківської області до 2015 року і регіональної цільової програми розвитку туризму в області на 2011–2015 роки</p> <p>9. Розвиток та просування екскурсійного продукту області; створення сприятливого середовища для діяльності фахівців туристичного супроводу на території області</p> <p>10. Розбудова гірськолижної інфраструктури, створення нових гірськолижних комплексів</p> <p>11. Впорядкування територій рекреаційного призначення, туристських маршрутів, берегів річок, облаштування місць відпочинку туристів, оглядових майданчиків, установлення вказівників до туристичних об'єктів</p>	<p>1. Нестабільність, зміна законодавчої та нормативно-правової бази</p> <p>2. Невизначеність перехідного періоду, загальні кризові явища</p> <p>3. Невизначеність, законодавче обмеження сталого розвитку</p> <p>4. Недостатнє делегування прав для самоврядування</p> <p>5. Загроза адмінреформи</p> <p>6. Загроза втрати економічної самостійності внаслідок експансії капіталів (зовнішніх та з інших регіонів)</p> <p>7. Рівень корумпованості</p> <p>8. Консерватизм менталітету</p> <p>9. Погіршення демографічної ситуації</p> <p>10. Поява нових «центрів тяжіння» кваліфікованої робочої сили</p> <p>11. Правовий нігілізм населення</p> <p>12. Патерналістські тенденції в сільських громадах</p> <p>13. Нерозуміння необхідності отримання конкурентних переваг</p> <p>14. Наявність тіньового сектору економіки</p> <p>15. Зниження платоспроможності споживачів продукції і туристів</p> <p>16. Фінансова і цінова нестабільність, інфляційні процеси</p> <p>17. Конкуренція інших регіонів та країн</p> <p>18. Погіршення інвестиційного клімату</p>

<p>12. Розвиток рекреаційної діяльності на територіях природозаповідного фонду</p> <p>13. Розвиток туристичної інфраструктури з дотриманням вимог осіб з обмеженими можливостями</p> <p>14. Розвиток мережі туристично-інформаційних центрів області</p> <p>15. Збільшення інвестицій в усі галузі розвитку села</p> <p>16. Посилення інноваційності економіки</p> <p>17. Можливість створення регіональних кластерів (туристичний, лісовий комплекс)</p> <p>18. Формування регіональних брендів, зокрема туристичних</p> <p>19. Посилення позицій на внутрішньому ринку, зокрема переробної промисловості</p> <p>20. Нова продукція і розширення асортименту</p> <p>21. Збільшення глибини переробки лісу</p> <p>22. Розвиток народних промислів</p> <p>23. Переробка продуктів лісу</p> <p>24. Розвиток нетрадиційних джерел енергії</p> <p>25. Створення сільськогосподарських кластерів (цукор, льон, молоко і м'ясо та ін.)</p> <p>26. Розвиток виробництва екологічно чистої продукції</p> <p>27. Розвиток садівництва</p> <p>28. Розвиток рибного господарства</p> <p>29. Розвиток конярства, вівчарства</p> <p>30. Розвиток курортно-рекреаційних зон</p> <p>31. Розвиток зеленого туризму</p> <p>32. Розвиток гірськолижного спорту</p> <p>33. Створення культурно-туристичних закладів</p> <p>34. Поліпшення природного довкілля</p> <p>35. Розвиток культури (фестивалі, народне мистецтво, бібліотеки, ін.)</p> <p>36. Забезпечення відповідно до вимог часу сталого функціонування галузі охорони здоров'я</p>	<p>19. Приватизація регіональних ресурсів нерегіональними компаніями</p> <p>20. Обмеження сільгоспресурсів, зниження продуктивності сільського господарства</p> <p>21. Перешкоди на ринку збуту продукції АПК</p> <p>22. Конкуренція туріндустрії інших країн та регіонів</p> <p>23. Екологічна небезпека, зокрема від нафтодобувних та хімічних виробництв</p> <p>24. Природні катаклізми</p> <p>25. Порушення екологічної рівноваги при надмірному техногенному навантаженні</p> <p>26. Недостатнє фінансування з бюджету соціальної сфери</p> <p>27. Розбудова гірськолижного комплексу «Буковель», що перевищує норми антропологічного навантаження та порушує екосистему території</p> <p>28. Екологічні проблеми, пов'язані із забрудненням середовища побутовими відходами, стічними водами</p>
---	--

4. СТРАТЕГІЧНЕ БАЧЕННЯ, ОСНОВНА МЕТА ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СТРАТЕГІЇ

Загальним баченням Стратегії розвитку карпатського села є формування інтегрованої території сталого розвитку шляхом згуртування всіх членів і соціальних груп громади, територіальних громад карпатських сіл для реалізації спільних цілей, ефективного самоврядування, впровадження інновацій і нових підходів до функціонування і розвитку територіальної громади.

Діяльність, спрямована на досягнення стратегічного бачення, базується на двох основних принципах: сталого розвитку і рівних можливостей для кожного члена громади.

Крім цього, в основі формування і реалізації стратегії використовують такі інтеграційні підходи:

- комунікативний (горизонтальний), в основі якого – процес створення соціальних спільнот шляхом ефективної взаємодії між їх членами в різноманітних сферах (економічній, соціальній, культурній, духовній тощо);
- інституційний (вертикальний), який передбачає трансформацію шляхом взаємодії інституцій різних рівнів ієрархії.

Основна мета Стратегії – сталий розвиток сільських територіальних громад Карпатського краю.

Пріоритетні стратегічні напрями на реалізацію стратегічної мети такі:

- Сталий розвиток туризму.
- Багатофункціональний економічний розвиток сільської громади.
- Соціальний і культурний розвиток.
- Охорона навколишнього середовища й екологічний розвиток території.

Формування основного стратегічного напрямку Сталий розвиток туризму базується на загально визначених принципах сталого туризму:

1. Стале використання ресурсів: природних, соціальних та культурних.
2. Скорочення переспоживання та шкідливих викидів: запобігає необхідності витратити великі кошти на усунення шкоди, завданої довкіллю, та підвищує якість туризму.
3. Збереження розмаїття. Розвиток природного, соціального і культурного розмаїття важливий для сталого туризму, оскільки створює базу для туризму взагалі.
4. Урахування туризму в плануванні. Туризм, інтегрований у національне та місцеве планування й оцінений з погляду впливу на екологію, підвищує власні шанси на виживання.

5. Підтримка місцевої економіки. Туристична діяльність, що підтримує місцеву економіку та зважає на екологію, не завдасть шкоди оточенню.

6. Залучення місцевих громад. Повне залучення місцевих громад у туристичний сектор не тільки позитивно впливає на економіку та довкілля, а й поліпшує якість туристичних послуг.

7. Консультування зацікавлених сторін та громади: необхідне для запобігання та розв'язання потенційно можливих конфліктів інтересів.

8. Підготовка персоналу. Залучення місцевого персоналу на всіх етапах туристичної діяльності поліпшує якість туристичного продукту.

9. Маркетинг туризму. Проведений маркетинг, що надає повну інформацію про туристичну сферу, підвищує повагу до природного, соціального та культурного середовищ місцевостей, що приймають, і рівень задоволення клієнтів.

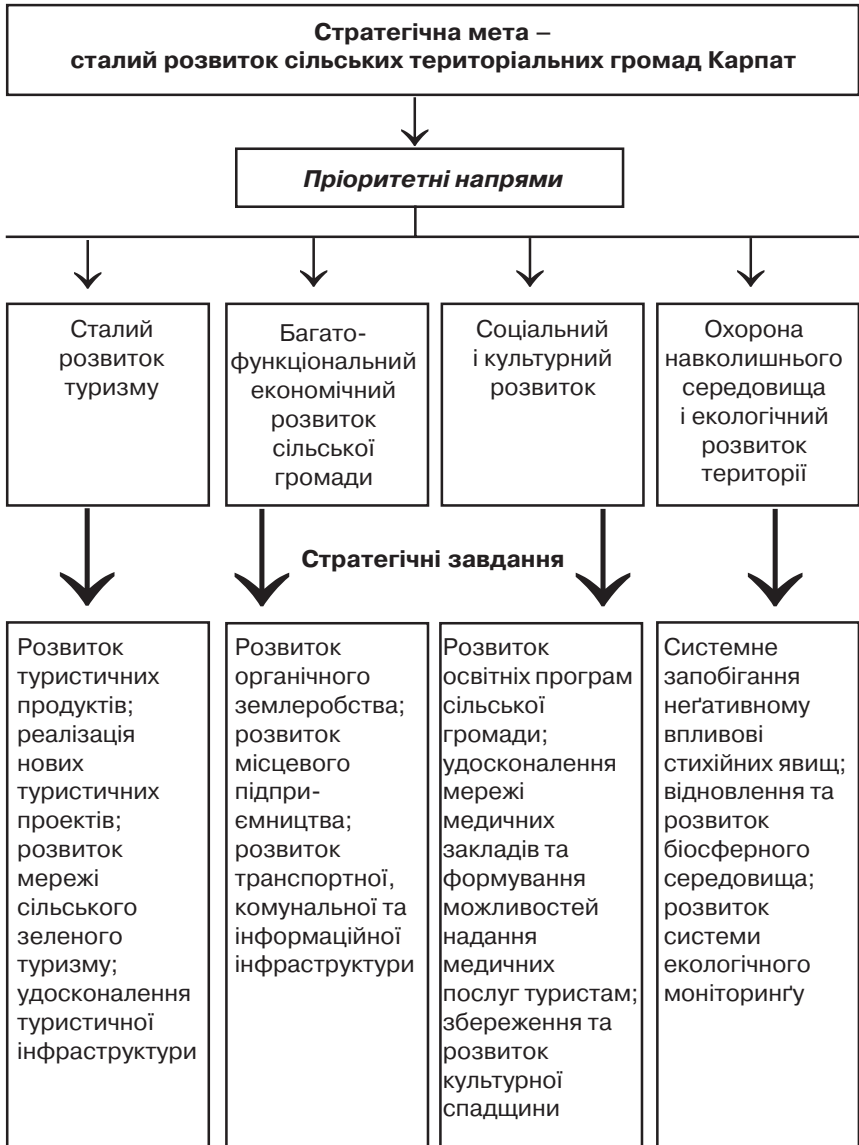
10. Проведення досліджень. Постійні дослідження, моніторинг галузі важливі для розв'язання проблем та поліпшення ситуації в місцевостях, які приймають, і серед клієнтів.

Наведені принципи визначальною мірою формують завдання для наведеного стратегічного напрямку, в той же час вони забезпечують горизонтальну інтеграцію пріоритетних напрямів і завдань.

Як ми вже відзначали, серед пріоритетних напрямів розвитку Івано-Франківської області на період до 2015 року в Державній стратегії регіонального розвитку (затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. №1001) визначено: Розвиток туристично-рекреаційного комплексу (зокрема зеленого сільського туризму).

Згідно із Стратегією економічного та соціального розвитку територій Івано-Франківської області до 2015 року (затверджена рішенням обласної ради від 20.02.2007 року), першим серед стратегічних пріоритетів є розвиток туристично-рекреаційного комплексу, перетворення області на регіон масового внутрішнього і міжнародного туризму та санаторно-курортного лікування. Формування пріоритету сталого розвитку туризму в стратегії розвитку карпатського села забезпечує вертикальну інтеграцію, що є передумовою взаємодії центральних, місцевих органів та органів самоврядування карпатських сіл у реалізації визначеного пріоритету.

Стратегічні пріоритети і стратегічні завдання наведено на рис.1.

**Рисунок. 1. Пріоритетні напрями та стратегічні завдання
Стратегії розвитку карпатського села**

Деталізацію стратегічних завдань за пріоритетними напрямками наведено нижче:

1. СТАЛИЙ РОЗВИТОК ТУРИЗМУ

1.1. Розвиток туристичних продуктів, що вже існують:

- розвиток гірськолижного туризму через розбудову туристичного комплексу «Буковель» у бік с. Бистриці Надвірнянського району;
- розвиток стаціонарної рекреації в екологічно чистому гірському середовищі сіл Яремчанської міськради, Верховинського та Косівського районів;
- облаштування інфраструктури туристичного маршруту «Карпатський трамвай» (Долинський район);
- створення гірськолижного центру на базі туристично-оздоровчого комплексу «Ганц» у с. Осмолоді (Рожнятівський район);
- розширення туристично-мистецького комплексу «Маєток святого Миколая» (Косівський район);
- розвиток мережі дитячих оздоровчих закладів.

1.2. Реалізація нових туристичних проектів:

- реалізація проекту розвитку гірськолижного туризму в районі Вишківського перевалу;
- інтеграція агроосель Карпатського краю для диверсифікації турпродуктів;
- будівництво автодороги до румунського кордону і створення відповідної туристичної інфраструктури;
- розбудова туристично-рекреаційної інфраструктури за межами села Мислівки (Долинський район).
- створення еколого-туристичного центру «Старуня – парк льодовикового періоду» (Богородчанський район).

1.3. Розвиток мережі сільського зеленого туризму

- розробка і впровадження пілотних проектів сільського зеленого туризму для його промоціювання в різних сільських громадах та накопичення досвіду;

- проведення семінарів-навчань на перспективних сільських територіях з питань сільського зеленого туризму для розширення можливостей заняття сільським зеленим туризмом;
- розробка програм підтримки розвитку сільського зеленого туризму на окремих територіях;
- проведення категоризації щодо якості та безпеки послуг садиб сільського зеленого туризму;
- створення додаткових екотуристичних продуктів, що сприятиме заповненню дозвілля туристів;
- об'єднання активних представників бізнесу на сільських територіях для створення туристично-культурних кластерів.

1.4. Удосконалення туристичної інфраструктури:

- удосконалення діяльності мережі туристичних інформаційних центрів;
- створення та спільне використання інформаційних баз даних (об'єкти туризму, культури, транспорту, харчування та інше);
- проведення знакування туристських маршрутів і встановлення знаків до туристичних об'єктів на автомобільних дорогах;
- облаштування місць короткотермінового відпочинку вздовж туристських маршрутів;
- розвиток ефективної комунікаційної мережі суб'єктів з подальшою інтеграцією в єдину систему.

2. БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ

2.1. Розвиток органічного землеробства:

- запровадження науково обґрунтованих систем ведення сільськогосподарського виробництва;
- вдосконалення форм реалізації органічної продукції;
- розвиток сільськогосподарських дорадчих служб та розповсюдження вітчизняного і світового досвіду ведення органічного виробництва.

2.2. Розвиток місцевого підприємництва:

- збереження і розвиток традиційних промислів і ремесел;
- відновлення і розвиток місцевого виробництва (вироби з деревини, будівельні матеріали, харчова промисловість тощо);

- розвиток ринку місцевих послуг (торгівля, сервіс, побутове обслуговування тощо);
- створення умов місцевому бізнесу для використання місцевих родовищ енергетичних ресурсів та розвитку альтернативної енергетики.

2.3. Розвиток транспортної, комунальної та інформаційної інфраструктури:

- формування ефективної системи збору твердих побутових відходів;
- удосконалення мережі транспортного сполучення;
- розвиток доступної для всіх мережі Інтернет;
- завершення газифікації курортних і туристично-рекреаційних центрів;
- проектно-технологічне розв'язання питань каналізування (місцевого чи централізованого) сіл.

3. СОЦІАЛЬНИЙ І КУЛЬТУРНИЙ РОЗВИТОК

У наведеному стратегічному напрямі передбачено:

3.1. Розвиток освітніх програм сільської громади:

- формування системи еколого-освітніх та навчально-виховних програм, спрямованих на формування екологічної свідомості населення, особливо учнівської молоді;
- формування цільових груп з вивчення основ підприємництва, практична допомога з розробки підприємницьких проектів та відкриттю власної справи;
- впровадження програм професійної майстерності у сфері традиційного будівництва і промислів (Школа гірських будівничих, Школа ремесла тощо);
- розвиток тренінгів з основ та стандартів сільського туризму й умов започаткування комерційної діяльності в цій сфері.

3.2. Удосконалення мережі медичних закладів та формування можливостей надання їх послуг туристам:

- зміцнення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних закладів, які функціонують на територіях сільських рад;
- впровадження сучасних методів діагностики, лікування і профілактики в медичних закладах усіх форм власності;
- розширення номенклатури курортно-рекреаційних послуг шляхом надання медичних послуг.

3.3. Збереження та розвиток культурної спадщини:

- подальший розвиток фестивального руху (етнофестивалі, мистецькі, пісенні тощо);
- збереження та реставрація пам'яток архітектури, релігійних споруд і музеїв;
- стимулювання молоді до збереження культурної спадщини та релігійних традицій.

4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА Й ЕКОЛОГІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЇ

У наведеному стратегічному напрямі передбачено:

4.1. Системне запобігання негативному впливові стихійних явищ:

- розвиток міжсекторного співробітництва для запобігання негативному впливові стихійних явищ;
- будівництво дамб, берегоукріплень, упорядкування русел середніх та малих річок Карпат;
- будівництво акумуляційних водосховищ для регулювання стоку поверхневих вод.

4.2. Збереження та розвиток ландшафтного і біологічного різноманіття:

- формування взаємодії сільських громад і лісових господарств для забезпечення належного екологічного стану лісів;
- збереження і паспортизація заповідників, пам'яток природи та заказників;
- екологічна реґенерація малих річок у карпатських селах.

4.3. Розвиток системи екологічного моніторингу:

- розвиток системи моніторингу викидів суб'єктів підприємства і забезпечення її відкритості для сільських громад;
- моніторинг забруднення навколишнього середовища населенням сіл та екологічна соціальна реклама для забезпечення сталого екологічного стану сільських територій;
- удосконалення системи моніторингу водної ситуації на річках для передбачення паводків та запобігання техногенним забрудненням.

5. ЕТАПИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КАРПАТСЬКОГО СЕЛА

Реалізувати Стратегію розвитку карпатського села передбачається у два етапи. На першому етапі (2012–2015 роки) пріоритетними завданнями повинні стати:

- забезпечення розробки (коригування в громадах, де є чинні стратегії) та затвердження стратегій розвитку карпатських сіл, які визначають пріоритетні напрями розвитку сіл на середньо- та довгострокову перспективу з узгодженням з наведеною Стратегією;

- аналіз, оцінка та інтеграція чинних програм і проектів соціально-економічного розвитку карпатських сіл як за стратегічними напрямками, так і територіально;

- організація інтегрованого моніторингу (територіально – по сільських громадах) реалізації стратегічних завдань, встановлених пріоритетів наведеної Стратегії;

- забезпечення виконання інтегрованих чинних програм та розробка й ухвалення нових для реалізації стратегічних завдань;

- підготовка та реалізація угод між територіальними громадами для спільної реалізації стратегічних програм і проектів.

Другий етап (2016–2020 роки) передбачатиме насамперед аналіз та оцінку результатів виконання першого етапу. Слід відзначити закінчення в 2015 році терміну реалізації Державної стратегії регіонального розвитку, Стратегії економічного та соціального розвитку територій Івано-Франківської області, обласних і районних програм з розвитку туризму, культури, екології та інших. Ряд спільних (інтегрованих) завдань можна включити в нові обласні та районні програми, що забезпечить вертикальну їх інтеграцію і створить додаткові можливості фінансування завдань Стратегії розвитку карпатського села.

На цьому етапі слід сформулювати (скоригувати) узгоджені стратегії розвитку сіл із спільними індикаторами їх реалізації, які в комплексі забезпечать формування інтегрованої території сталого розвитку Карпат. Буде удосконалено механізми стратегічного управління та моніторингу шляхом створення єдиної мережі стратегічного планування і моніторингу. Буде створено реальні передумови для інтеграції території карпатських сіл в єдиний Карпатський євро регіон.

6. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Реалізація Стратегії забезпечить:

- поліпшення умов розвитку територіальних громад та особистого розвитку мешканців карпатських сіл, що сприятиме мотивації людей до діяльності в карпатському селі, а не тому, що вони емігруватимуть в українські міста та за кордон;
 - активізацію підприємницької діяльності, що зумовить збільшення надходжень до місцевих бюджетів і спроможність фінансувати місцеві соціальні та культурні програми;
 - зменшення безробіття й підвищення рівня зайнятості населення;
 - збільшення доходів населення, що приведе до підвищення рівня життя і стандартів проживання;
 - зменшення соціальної напруги й підвищення згуртованості громад
- основи розвитку сільських територіальних громад Карпатського регіону.